

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента на дисертаційну роботу

Романюк Дойніци Григорівни «Обґрунтування методів антенатальної профілактики карієсу зубів у дітей з урахуванням макро- і мікроелементного забезпечення організму вагітної жінки», представлена до захисту у спеціалізовану вчену раду ДФ 76.600.061 при Буковинському державному медичному університеті з правом проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія»

1. Актуальність теми дисертації. Багатофакторність карієсу тимчасових зубів обумовлює широку варіабельність його поширеності серед дитячого населення. ВООЗ визнала ранній дитячий карієс пандемічною хворобою, що призводить до формування стійких дефектів твердих тканин різної локалізації та ступеня прогресування. Дослідження українських вчених свідчать про високі показники ураженості карієсом дітей дошкільного віку в різних регіонах нашої держави, які подекуди сягають 80-90 %.

Вагітність є ключовим періодом у розвитку тимчасових зубів, оскільки саме під час внутрішньоутробного розвитку відбувається закладка та первинна мінералізація всіх зубних зачатків тимчасового прикусу, що вказує на вагомий вплив фізичного та психічного здоров'я жінки під час вагітності та після народження дитини.

Окрім індивідуальних карієсогенних чинників у розвитку карієсу зубів значну роль відіграють регіонально обумовлені фактори, які реалізують свою дію через вплив на процеси формування карієсрезистентних твердих тканин зубів шляхом надходження макро- і мікроелементів в організм людини.

У зв'язку з тим, що антенатальний період розвитку є надзвичайно важливими у формуванні карієсрезистентних твердих тканин зубів, вивчення регіональних особливостей розвитку карієсу зубів у дітей у період закладки, формування та встановлення тимчасового прикусу із послідуною розробкою

та впровадженням поетапних превентивних заходів є актуальним та перспективним напрямком наукового пошуку.

Метою дослідження було підвищити ефективність антенатальної профілактики карієсу зубів у дітей на основі вивчення макро- і мікроелементного забезпечення організму вагітної жінки шляхом саплементації дефіцитних карієспротекторних елементів.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Наукова робота виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри стоматології дитячого віку Буковинського державного медичного університету на тему «Розробка методів профілактики та лікування основних стоматологічних захворювань у дітей з урахуванням чинників ризику їх розвитку» (ДР № 0121U110122).

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень і висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Достовірність отриманих результатів базується на достатній кількості пацієнтів (210 вагітних жінок та 60 дітей). Серед багатьох сучасних методик були використані найбільш адекватні для досягнення мети та вирішення задач дослідження: клінічні та лабораторні методи – для вивчення особливостей мінералізації твердих тканин зубів, стану захисних механізмів ротової рідини та мікроелементного забезпечення; статистичні – для визначення вірогідності отриманих результатів дослідження.

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення актуальної науково-практичної задачі сучасної стоматології – підвищення ефективності антенатальної профілактики карієсу зубів у дітей шляхом клінічного обґрунтування застосування медикаментозних препаратів для корекції мікробіоценозу ротової порожнини та мікроелементного забезпечення організму вагітної жінки та її майбутньої дитини.

Наукова робота з її текстовим обґрунтуванням та кількістю ілюстративного матеріалу (29 рисунків та 41 таблиця) достатня для узагальнень і висновків.

4. Наукова новизна одержаних результатів. Уперше проведено динамічне спостереження за стоматологічним статусом вагітних жінок, які проживають у м. Чернівці. Установлено, що поширеність карієсу зубів у них становить 98,57 % при інтенсивності каріозного процесу від $(9,74 \pm 0,65)$ уражених зубів у I триместрі до $(10,13 \pm 0,77)$ – у III триместрі вагітності. Проаналізовано макро- і мікроелементне забезпечення організму жінок, зокрема стан кальцій-фосфорного обміну та рівень Fe, Cu, Zn, Mg та Cd з урахуванням терміну вагітності.

Доповнено наукові дані щодо антенатальних чинників ризику розвитку карієсу тимчасових зубів у дітей, до яких слід віднести незадовільний рівень гігієни ротової порожнини вагітних жінок, що характеризується індексом ОНІ-S в межах $(1,56 \pm 0,11)$ - $(1,84 \pm 0,15)$ балів; високий рівень карієсогенних мікроорганізмів типу *Str. mutans*, що спостерігається в 40,00-46,43 % вагітних; недостатній рівень знань і вмінь щодо догляду за ротовою порожниною та заходів по попередженню розвитку основних стоматологічних захворювань, що реєструється у 92,08 % опитаних вагітних жінок; зниження мінералізуючого потенціалу організму вагітної жінки, що визначається коливанням рівня іонів Ca від $(1,17 \pm 0,09)$ до $(1,24 \pm 0,07)$ ммоль/л і фосфат-іонів від $(1,01 \pm 0,06)$ до $(1,13 \pm 0,08)$ ммоль/л на тлі зниження активності ферменту лужної фосфатази до $(41,33 \pm 3,08)$ - $(45,62 \pm 2,51)$ ммоль/(г-л), котре чітко корелює зі зменшенням рівня іонів Mg від $(0,72 \pm 0,04)$ до $(0,62 \pm 0,05)$ ммоль/л; дефіцит есенціальних мікроелементів таких, як Zn, Fe, Cu, Mg та кумуляція ксенобіотиків типу Cd.

На підставі комплексних обстежень вагітних жінок обґрунтовано та розроблено спосіб антенатальної профілактики карієсу тимчасових зубів у дітей Буковини. Уперше запропоноване в профілактичному комплексі поєднання комплексного вітамінно-мінерального препарату для усунення дефіциту макро- і мікроелементів, у тому числі калію йодиту, що забезпечить повноцінне формування твердих тканин зубів, та пробіотика для нормалізації

мікрофлори ротової порожнини жінки, що стає основою для формування біоценозу ротової порожнини майбутньої дитини.

5. Практичне значення результатів дослідження. Оцінка рівня стоматологічного здоров'я жінок під час вагітності дає розуміння ефективності надання стоматологічної допомоги в цілому, у тому числі її профілактичної складової. Вивчення регіональних особливостей захворюваності є підґрунтя для розробки адаптованих профілактичних і лікувальних заходів.

Аналіз антенатальних чинників ризику розвитку каріозного процесу в динаміці вагітності дає можливість диференційованого підходу в проведенні превентивних заходів залежно від терміну гестації.

Для оцінки перебігу процесів первинної мінералізації твердих тканин тимчасових зубів у дітей інформативним є визначення таких параметрів крові вагітної жінки, як рівень загального й іонізованого Са, вміст іонів Mg і фосфат-іонів, активності ферменту лужної фосфатази, а також детекція мікроелементного забезпечення організму жінки.

Розроблено та впроваджено в роботу закладів охорони здоров'я спосіб профілактики карієсу зубів у вагітних жінок, котрий передбачає корекцію рівня забезпеченості організму макро- і мікроелементами водночас з нормалізацією мікробного балансу ротової порожнини, що має позитивний вплив як на стан стоматологічного здоров'я жінки, так і на стан твердих тканин тимчасових зубів її майбутньої дитини (патент України на корисну модель № 145873 UA). Карієспрофілактична ефективність способу склала 32,17 %.

6. Повнота викладених наукових положень в опублікованих працях. За результатами дисертаційного дослідження здобувачем опубліковано 8 статей у наукових фахових виданнях, у тому числі 3 – у журналах, включених до наукометричних баз Scopus та WoS, 21 теза доповідей у матеріалах наукових форумів, отримано 2 патенти України на корисну модель. Результати даної роботи апробовані на наукових форумах

різного рівня. Сукупність усіх публікацій (31 наукова праця) повною мірою відображає викладені в дисертації результати дослідження.

7. Оцінка змісту дисертації, зауваження щодо змісту та оформлення роботи. Дисертацію викладено на 217 сторінках друкованого тексту, із них 148 основного тексту. Її структура чітка, логічна. Робота складається з традиційних розділів: вступ, огляд літератури, опис матеріалу і методів дослідження, чотири розділи власних досліджень, висновки, практичні рекомендації, список використаних джерел, додатки.

У «Вступі» здобувачка обґрунтувала актуальність проведеного дослідження, сформулювала мету та завдання дослідження; визначила об'єкт та предмет дослідження; аргументовано вказала методи дослідження; показала наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, зазначивши свій особистий внесок; описала географію наукових форумів з апробацією результатів виконаної наукової роботи.

У розділі «Огляд літератури», викладеному на 18 сторінках, авторка послідовно та аргументовано приводить сучасні наукові дані щодо раннього дитячого карієсу, зокрема його епідеміології, етіології, методів діагностики, лікування та профілактики. В одному з підрозділів звернена увага на роль антенатальної та постнатальної профілактики карієсу зубів у дітей. Аналіз літератури, проведений автором, свідчить про його обізнаність з даної проблеми та вміння доступно узагальнити і подати матеріал. З огляду літератури впливають ті невивчені питання, які здобувач виніс як завдання свого дослідження.

Розділ «Матеріали і методи дослідження», представлений 5 підрозділами, де чітко та послідовно подано опис матеріалу та застосованих методів дослідження. Розділ ілюстровано 15 таблицями.

Використані методи дослідження (клінічні, біохімічні, імунологічні, атомно-абсорбційні, статистичні) адекватні меті і завданням сформульованих дисертанткою, дають можливість узагальнити отримані результати і сформулювати висновки та рекомендації.

Розділи 3-6 дисертації присвячені результатам власних досліджень.

У розділі 3 подано результати вивчення стоматологічного та соматичного стану вагітних жінок, які проживають в м. Чернівці, Проаналізовано за даними анкетування жінок рівень санітарно-гігієнічних знань та навичок щодо догляду за ротовою порожниною. Розділ представлений матеріалом з послідовним та логічним викладенням отриманих дисертанткою результатів дослідження, ілюстрований рисунками та таблицями у достатній кількості.

Розділ 4 описує результати лабораторних досліджень проведених вагітним жінкам з метою вивчення макро- і мікроелементного забезпечення їхнього організму, а саме: рівня іонізованого Са, фосфат-іонів, магнію, активності лужної фосфатази у крові вагітних; а також мінералізуючий потенціал ротової рідини на основі вивчення рівня її колонізації *Str. mutans*, вміст sIgA та фосфат-іонів. Детально висвітлено результати визначення рівня мікроелементів у волоссі вагітних та їх співвідношення між собою.

З метою розкриття взаємозв'язків між мікро- та макроелементним забезпеченням в організмі вагітних жінок, в підрозділі 4.3 проаналізовано кореляційні зв'язки між досліджуваними параклінічними параметрами. Дисертанткою встановлено, що найвагомішими серед них є мікробний чинник, котрий реалізує свою дію на тлі порушення процесів мінералізації твердих тканин зубів внаслідок макро- та мікроелементного дисбалансу. Кількість ілюстрованого матеріалу розділу 4 достатня для узагальнень та висновків, які представлені автором наприкінці розділу.

Розділ 5 описує результати динамічного спостереження за жінками, яким проводився розроблений комплекс антенатальної профілактики, спрямований на ліквідацію дефіциту основних макро- і мікроелементів та нормалізацію мікрофлори ротової порожнини, який водночас має позитивний вплив на стан стоматологічного здоров'я як жінки, так і її майбутньої дитини. Отримані результати досліджень авторка проілюструвала 5 таблицями та 3

рисунками, що засвідчують та підтверджують достовірність проведених досліджень.

Розділ 6 є кульмінацією даного дисертаційного дослідження, оскільки показує результати дії антенатальних та постанатальних профілактичних заходів у дітей, застосованих на підставі попередніх досліджень. У цілому слід сказати, що застосування в комплексах профілактичних заходів вітамінно-мінерального препарату на системному рівні та пробіотичного на місцевому дозволяє поліпшити та стабілізувати показники інтенсивності карієсу тимчасових зубів, а отже поліпшити рівень стоматологічного здоров'я дітей.

Висновки у кількості 7, які сформулювала дисертантка, логічно випливають з одержаних результатів, науково обґрунтовані, відповідають меті та завданням дослідження, побудовані за змістом дисертації. Водночас, висновки достатньо широко висвітлені в наукових публікаціях здобувача.

Бібліографічний опис літературних джерел включає 328 джерел. Аналізуючи бібліографічний опис списку використаної літератури слід зауважити, що він містить широкий спектр як сучасних, так і класичних (фундаментальних) джерел літератури.

Зауваження та побажання до дисертації щодо змісту та оформлення.
Принципових зауважень щодо змісту та оформлення дисертаційного дослідження немає. Загалом робота справляє виключно позитивне враження.

При ознайомленні з науковою роботою виникли такі запитання:

1. Чим обумовлений вибір препаратів в антенатальному комплексі профілактики?
2. Чому проводили дослідження саме вказаних показників у ротовій рідині пацієнтів?
3. Чому не досліджували мікроелементне забезпечення організму вагітної або дитини в динаміці?

Висновок.

Дисертаційна робота Романюк Дойниці Григорівни є самостійною, завершеною науковою працею, в якій одержані нові, науково обґрунтовані результати, які в сукупності вирішують актуальне завдання в галузі стоматології – підвищення ефективності антенатальної профілактики карієсу зубів у дітей шляхом використання пробіотичних та вітамінно-мінеральних препаратів. За актуальністю, обсягом досліджень, науковою новизною і практичним значенням дисертаційна робота Романюк Д.Г. «Обґрунтування методів антенатальної профілактики карієсу зубів у дітей з урахуванням макро- і мікроелементного забезпечення організму вагітної жінки», повністю відповідає «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022, та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом МОН України № 40 від 12 січня 2017 року, а її авторка заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Офіційний рецензент:

завідувач кафедри терапевтичної стоматології
д.мед.н., доцент

Віктор БАТІГ

Підпис <i>Батіг В</i>
засвідчую:
Начальник відділу кадрів
Буковинського державного медичного університету

Григорівна Дойниці Романюк